

K některým otázkám operační přípravy

Generálmajor Jan Knotek

S rozvojem vojenského umění soustavně narůstají požadavky na stále hlubší poznání a důkladnější pronikání k podstatě jevů ozbrojeného zápasu. Tyto požadavky pak přirozeně limitují nároky na metody, obsah i formy operační a taktické přípravy velitelského sboru. Při tom rozvoj vojenského umění je značně brzděn krajně omezenými možnostmi experimentu. Jsme svědky toho, že čím dokonalejší a účinnější je bojová technika, tím omezenější jsou možnosti praktického prověření všech důsledků a vlivů jejího použití a tím více je vojenské umění odkazováno na vědecké předvidání, na základě vědeckých analýz. V této skutečnosti je i hlavní kořen toho, že v každé etapě vývoje je vojenské umění značně zatíženo empirií minulé války a určitým konzervatismem, který bývá do značné míry právem vytýkán vojenství.

Na druhé straně je ale třeba přiznat, že žádný jiný vědní obor nemá tak nepříznivé obtížné podmínky rozvoje z hlediska sepětí teorie s praxí jako vojenská věda. Kupř. v současné době kvalitativní změny v rozvoji bojové techniky dále podstatně zúžily možnosti experimentu. Jedná se přirozeně především o ten fakt, že prakticky nelze experimentálně prověřit třeba účinky hromadného úderu jadernými a raketovými zbraněmi — ale nejedná se jen o tento fakt. Téměř absolutní motorizace a mechanizace armády z mnoha důvodů, mezi nimi i z důvodů ekonomických, sama do značné míry omezuje možnost praktických cvičení s vojsky ve větším rozsahu.

V důsledku toho se těžiště přípravy vyšších štábů stále více přenáší na nejrozumnější způsoby cvičení na mapách a zejména na velitelsko-štábní cvičení v terénu, jejichž význam nejen pro konkrétní operační a taktickou přípravu velitelů a štábů, ale i pro samotný rozvoj vojenského umění nesmírně narůstá.

Nebylo by správné si zastírat, že tato

forma přípravy velitelů a štábů, která dnes převládá, je „ctností z nouze“ a tvrdit, že pro vyšší štáby „stačí“ velitelsko-štábní cvičení. Stačí proto, že musí stačit, protože to zatím jinak nedovedeme. To ovšem neznamená, že můžeme zavírat oči před nedostatky takových cvičení (i jiných forem cvičení „na mapách“) a před možností jejich deformujícího vlivu na návyky a na rozvoj myšlení velitelského sboru, které jsou za určitých podmínek značné.

Rozšíření znalostí experimentálního zkoumání ozbrojeného boje, třeba cestou jeho matematického modelování, se jistě v současné době přímo nabízí, ale není to tak jednoduché, jak si někdy představujeme. Samočinné počítače jsou schopny jakékoli modely propočítat. Nejsou však připraveny kádry, zejména vědeckovýzkumné, vojenská věda není pro matematizaci připravena, matematické metody nejsou aplikovány — a proto nejsou ani modely a hned tak nebudou. Cesta k nim bude ještě dlouhá a stojí na ní řada sériálních otázek. To nijak neznamená, že by vojenskovědecká oblast se měla této perspektivní možnosti zříkat — právě naopak. Jde jen o to, abychom pro nejbližší dobu neměli „velké oči“ jak se nám někdy stává.

Proto zatím nej kvalitnějším modelem ozbrojeného zápasu i nadále zůstávají různá cvičení a z nich přirozeně dvoustranná cvičení s vojsky. O jejich konkrétních možnostech jsme mluvili. Proto tím náročnější jsou požadavky na maximální využití všech těch možností, které nám zbývají a proto tím naléhavější je potřeba hledat nové možnosti, které nemusí být vždycky revoluční a převratné.

Sledujeme-li rozvoj operačních cvičení, pak můžeme zaznamenat soustavný růst rozsahu, obsahu i významu. Hlavní učební cíle těchto cvičení jsou stále více zaměřovány ke studiu a zkoumání nových a aktuálních problémů vojenského umění. Tím při narůstající úrovni jejich obsahu,

přípravy, organizace i řízení narůstá i jejich vliv na rozvoj teoretického myšlení velitelského sboru. Výsledky těchto cvičení se stále výrazněji projevují usměrňujícím vlivem na rozvoj vojenského umění, na obsah výuky v akademických, na usměrňování úsilí vojensko-vědecké práce atd. Tato cvičení už překročila rámec prosté „prověrky“ znalosti a schopnosti velitelů a štábů. Lakonické zjištění zda „splnil“ nebo „nesplnil“ už přestalo být jejich hlavním cílem, i když přirozeně i nadále funkci kontroly úrovně operační a taktické přípravy plnit musí. Dnes ale jsou tato cvičení namnoze jedinou příležitostí prověřit si nové teoretické i praktické otázky obranyschopnosti země a právě v tom je jejich hlavní význam.

Tendence zařazovat do těchto cvičení stále složitější a náročnější problémy i nadále poroste. Kromě toho, s postupným zvětšováním velení a řízení porostou i nároky na zkoumání nejrůznějších statistických údajů a podkladů pro normotvornou činnost, porostou nároky na experimentální prověřování výsledků vědeckovýzkumné práce atd. To je objektivní nutnost současné etapy rozvoje vojenského umění, kterou je třeba respektovat. Proto kupř. promyšlené organizování, příprava a činnost různých studijních orgánů ŘC se zákonitě stává jedním z významných prvků přípravy cvičení.

Má-li se vojenské umění úspěšně rozvíjet a neustrnout na dosavadní úrovni, pak podíl experimentální a studijní činnosti musí postupně narůstat na všech cvičeních, nejen na speciálních cvičeních zkušebních, kterých je zatím velmi málo. Nároky, považující dosud namnoze studijní a zkušební úkoly za „zbytečnou přítěž“ cvičení, je třeba včas revidovat. Na druhé straně je třeba kvalitní přípravou experimentální a studijní činnosti zabránit často oprávněnému vzniku takových názorů.

Už sama ekonomická stránka současných cvičení nám ukládá využít maximálně všech jejich možností a výsledků.

I když velká operační cvičení posledních let potvrdila vysokou úroveň jejich přípravy a řízení, značnou rutinu a zkušenosti v jejich organizování, dostává se na pořad dne otázka, zda dosavadní metody dovolují maximálně vyčerpat všechny jejich možnosti.

Myslím, že nemůžeme odpovědět jednoznačně kladně a že některé z používaných metod a prostředků jsou už na hrani-

cích svých možností a zaostávají za úrovní těch požadavků, které zejména na velká cvičení klademe a budeme klást. Podstata problému je v tom, zda na jedné straně plně využíváme všech možností těchto cvičení a hlavně zda z nich čerpáme plně všechno to, co přináší a na druhé straně, zda dokážeme stávajícími metodami omezit na minimum všechny ty deformující vlivy, které tato forma operační přípravy, představující rozhodně neúplný a nedokonalý model, s sebou za určitých podmínek zákonitě přináší.

Všimněme si třeba krátce metodiky přípravy takového rozsáhlého cvičení, na jejíž kvalitě závisí i jeho konkrétní výsledky. Uvažme, zda harmonogram práce na jeho přípravě, ať už má jakoukoliv formu, je dostatečně optimální, zda šetří čas a síly, zda příkladem jednotlivým etapám a činnostem tu váhu, kterou se ony na výsledku cvičení podílejí a zda konečně vnitřní logikou postupu práce zabraňuje zbytečné práci, předělávání, doplňování a změnám, které plodí nervozitu, úspěchanost a snižují kvalitu. Všichni, kdo mají praxi z této práce tyto bolesti znají.

Dnes ale už existují takové platné metody plánování a řízení složitých činností (PERT, CPM a jiné), které na podkladě praxí již ověřených normativů, dovolují vnést do plánování logické, obsahové i časové návaznosti, ukáží hlavní články (kritickou cestu přípravy), odhalí časové zálohy a prostě pomohou celý postup přípravy cvičení zefektivnit a metodicky prohloubit a na možné minimum snížit neočekávané a živelné.

Práce věnovaná aplikaci těchto metod pro přípravu složitých, velkých cvičení, by v hlavních rysech měla obecnou platnost pro všechna cvičení a brzy by se rentovala.

Zvýšení kvality plánování již při přípravě rozsáhlých cvičení nelze v žádném případě podceňovat. Použití uvedených metod by si totiž vyžádalo popis veškerých základních dílčích činností a analytické zdůvodnění jejich významu pro výsledek cvičení i jejich logické závislosti a návaznosti pro správné sestavení grafu.

Tak kupř. v souvislosti s analýzou konkrétní efektivity přípravy příslušníků ŘC a RS ve vztahu k času, který je jí věnován, abychom jistě našli dosud nevyužitě možnosti.

Jistě není sporu o tom, že kvalita práce rozhodčí služby představuje jeden z hlavních zdrojů kvality výsledků cviče-

ni. Mnoho závisí na tom, jak rozhodčí služba pochopí teoretickou podstatu učebních i zkušebních cílů cvičení a jak v souladu s nimi dokáže pro jejich realizaci vytvářet instruktivní a poučné situace, jak dokáže vyhodnotit činnost cvičících, získané zkušenosti zobecnit a spoluvytvářet závěry ze zkoumaných teoretických otázek. Jestliže to platí obecně, tak tím více to platí pro jednostranná cvičení, kterých je v praxi drtivá většina. Zkušenosti z některých cvičení potvrdily, že dobře připravená a dostatečně dťovaná rozhodčí služba je schopna zvládnout úspěšně i velmi náročné úkoly. Musí mít ale jasno o tom, co sledují učební cíle a úkoly, diferencovaně pro jednotlivé druhy vojsk a stupně velení, v jednotlivých dnech, či fázích cvičení a kterých výsledků je třeba se dobývat prvořadě. Složitost a obsahová náročnost soudobých cvičení tohoto druhu už nedovoluje sledovat všechno a stále se stejnou intenzitou a nepřipustí ani příliš obecné formulace učebních cílů a úkolů, s kterými se dopusdt setkáváme.

Na posledních cvičeních se kupř. zkoumaly otázky plánování a vedení operace bez použití jaderných zbraní, zkoumal se tok informací o zjištěných ZHN nepříteli atd. Mnoho záleží na tom, aby příslušníci RC a RS teoreticky zvládli tyto otázky a vytvořili jednotu názorů na jejich řešení.

Tomu zpravidla slouží teoretické přednášky a semináře RC, kterými bývá zahájována jejich instruktáž. Je třeba posoudit, zda dosavadní formy instruktáže jsou efektivnější a odpovídají době, která je jim věnována.

Jsem toho názoru, že metodicky účinnější by bylo tu tzv. teorii cvičení, přednášenou zpravidla na zahájení instruktáže, zpracovat předem, více ji přimknout konkrétně formulovaným učebním cílům a dát dostatečnou rezervu funkcionářům RC a RS k prostudování. Instruktáž pak zahájit seznámením se zámýslem cvičení, učebními cíli a úkoly, ale jasně formulovanými pro jednotlivé fáze cvičení, stupně velení a prvky operační sestavy. Teprve pak provést semináře v příslušných skupinách, které by měly za cíl konkrétně i alternativně aplikovat teoretické zásady ve cvičení. Je třeba přiznat, že dosavadní semináře trpí značnou obecností, formálností a že pro výsledky cvičení jsou málo účinné, přestože je na ně zpravidla vyhrazeno dostatek času.

Nelze opomíjet ani formální stránku instruktáže. Dnes máme už dostatek technických prostředků, zkušeností i schopností k tomu, abychom mohli využít instruktivnějších a názornějších pomůcek, než je dosavadní zámýsl cvičení a předpokládaný průběh. Tyto mapy jsou zpravidla přeplněny všemi možnými podrobnostmi a předpokládanými situacemi. Pro účastníky instruktáže jsou nepřehledné, nečitelné a ztrácí se v nich co je podstatné — zámýsl cvičení a bojiště. Nebylo by jistě složité a zvláště pracné využít promítací techniku s jednoduchými náčrtý na kterých výrazně ukázat o co v které době (etapě cvičení) a v kterém prostoru a na kterém stupni jde. Všechna cvičení jsou stejně řízena podle rozhodnutí velitelů a tak nejde o detailní plán, ale o obsahové a časové zásady jeho řízení v možných alternativách.

Nezapřeme si, že právě tato otázka je jednou z podstatných slabin velitelско-štábních cvičení, kde se snoubí vlivy objektivní se subjektivními, kterých je zpravidla více. Z praxe našich cvičení známe dostatek příkladů přeceňování i podceňování nepřítelů. Jednou z příčin vzniku těchto nezdravých tendencí je právě nerealnost a nezdůvodněnost vytvářených a zejména taktických situací na obou stranách. Vlivem operačního rozmachu cvičení, nedostatku sil a času k rozpracování taktických situací, dochází pak jak v řídicích orgánech, tak v rozhodčí službě i ve cvičících štábech k oslabení nezbytné kalkulační činnosti, k nerespektování důsledků bojové činnosti a praktických možností vojsk na obou stranách. Připustíme-li nerealné kalkulace přesunů vojsk, snadné pronikání svazku útokem do hloubky 60—80 km za den při místním poměru sil 1 : 1, aniž si velitel k tomu vytvořil podmínky, nebo připustíme-li, že svazek bojující na frontě je za 5 hodin ve dne vytažen z fronty, přesunut 30—40 km a ihned zasazen do protizteče na zcela novém směru, pak podstatně deformujeme představy všech účastníků cvičení o praktických možnostech vojsk i o důsledcích správného, či nesprávného rozhodnutí a bojové činnosti. Jestliže kupř. za stejnou dobu operace provedou obě strany, při vyrovnaném poměru sil, přibližně stejný počet jaderných úderů na vojska protivníka, pak musíme mít na prostoto konkrétní důvody (kalkulačně podložené) pro to, abychom mohli jedné straně přisoudit ztráty nepoměrně vyšší

a tyto důvody musíme cvičícím říci. Jestliže nerespektujeme tyto požadavky objektivnosti, pak snadno vznikají na obou stranách ony smutně proslulé „nesmrtelné divize“, které po mnoha jaderných úderech mají stejnou bojovou hodnotu jako před nimi.

Realnost a zdůvodnění kalkulací je základním předpokladem toho, aby se správnost (či nesprávnost) rozhodnutí a kvalita jeho praktické realizace projevila správně ve vývoji situace. K tomu, abychom i při vrcholných operačních cvičeních kladli zvláštní důraz na kalkulační činnost při přípravě podkladů rozhodování na všech stupních, nás v současné době nutí i to, že ze zobecněných výsledků těchto cvičení, při kterých se studují i nové otázky, formulujeme pak teoretické poučky a závěry. Je jistě nutné a možné maximálně úsporně stanovit počty RC a RS. Ale v této době, kdy zatím nemůžeme tyto řídicí orgány vybavit elektronickými zařízeními, musí být kvalita podkladů pro řízení cvičení zabezpečována nezbytným počtem lidí. Jiná cesta prostě není, nemá-li na to doplatit kvalita výsledků cvičení. Zkušenosti opravdu potvrzují, že na takových cvičeních bývá příliš mnoho lidí, ne plně výtých — jenom že jich zpravidla nejméně bývá na těch rozhodujících místech. I to by byla jedna z dílčích otázek statistického zkoumání.

Připustíme-li nerealnost vývoje situace, ať už z jakéhokoli důvodu, nerespektujeme současnou úroveň cvičících velitelů a štábů, která není nijak nízká. Cvičící velmi dobře vědí, kdy dosáhli laciného a nezaslouženého úspěchu, nebo kdy si pro něj vytvořili solidní podmínky. A právě při cvičeních, řízených podle rozhodnutí velitelů, by mělo být tvrdým zákonem, že po vtipném a dovedném rozhodnutí a jeho zabezpečení štábem přijde výrazný úspěch, stejně jako v opačném případě výrazný neúspěch. RC má vždy možnost i při nepředpokládaném vývoji situací zabezpečit splnění účelových cílů. Ale jen reálnými a zdůvodněnými důsledky kvality rozhodování je možno naučit velitele a štáby nepřeceňovat, ani nepodceňovat nepřítele.

Mohlo by se zdát, že věci, o kterých hovoříme nejsou podstatné. Snad nejsou nové — ale jejich význam nesmíme podceňovat. Čím více jsou omezovány možnosti prakticky vytvářet představy velitelů a štábů o bojišti a boji, o jejich

charakteru a podmínkách, tím pečlivěji bychom měli dbát o to, aby všech těch způsobů bylo využíváno efektivně. Nesmíme si zastírat skutečnost, že podmínky k tomu, aby velitelé a štáby získávali správné, reálné a nedeformované představy o podmínkách a charakteru soudobého boje, nejsou v soudobých podmínkách nijak zvlášť příznivé. Jsou nesmírně náročné na politickou a odbornou úroveň, na logiku myšlení, psychologii, představivost a na schopnost analytické práce. My v poslední době mnoho mluvíme a píšeme o nutnosti zvědčít nejen velení a řízení, ale veškerou činnost. Mluvíme o tom plným právem, protože je to objektivní nutností. Jednou z významných větví složitějšího síťového grafu celé oblasti rozvoje velení v míru je právě odborná příprava kádrů pro válku. Zvědčtění této oblasti — to zdaleka není jenom otázkou nové techniky velení, samočinných počítačů, přenosových cest atd. Maximálně zvědčtít je třeba všeho, co děláme a zejména naše myšlení a naše představy. Celé vojenské umění a tím i celou operačně taktickou přípravu velitelského sboru budujeme v podstatě na představách, jejichž kvalita je závislá na úrovni objektivnosti poznání. Čím nedokonalejší je model, na kterém zkoumáme objektivní zákonitosti, tím úroveň našeho poznání je nižší. A velitelsko-štabní cvičení je značně nedokonalým modelem ozbrojeného boje. Vždyť kolik našich velitelů a štábů vidělo skutečně na bojišti rozvinutou třeba jen tankovou divizi na plných počtech v akci? Velmi málo! A jestliže v takových objektivních podmínkách velitelsko-štabních cvičení namnoze ještě nahrazujeme dostupnost rozhodování, opeřeno o možnou analýzu a kalkulaci subjektivní intuící, pak nebezpečí deformujících vlivů značně narůstá. Nemám rozhodně na mysli podceňovat význam intuíce ve vojenském umění. Domnívám se ale, že naše velitelská intuíce se namnoze pohybuje až po hranici fantazie a subjektivních přání, protože v procesu jejího vytváření, dostávala velmi málo injekcí exaktních propočtů, kalkulací a závěrů opravdu vědecké analýzy a experimentu.

To naznačuje nezbytnost s maximálním úsilím hledat a využívat všechny možnosti, které nám současné podmínky skýtají k tomu, abychom maximálně zpřesnili závěry, které na cvičeních děláme a po cvičeních zobecňujeme jako výsledky.

V této souvislosti nesmíme podceňovat žádnou zdánlivou „malíčkovost“, která se nám často při mezispojeneckém rozmachu cvičení zdá nepodstatnou. Ať je rozmach cvičení jakýkoliv, vždycky platí ona zákonitost, že cíle, zámysl a úkoly jdou cestou shora dolů, tedy od strategie k taktice a kvalita jejich splnění cestou opačnou, tedy od taktiky ke strategii. Pro pozemní vojska tato zákonitost platí i v podmínkách existence strategických jaderných prostředků, i když přirozeně ony vytvářejí kvalitativně nové podmínky. To přirozeně značně limituje požadavky na kvalitu práce jak ředitelství cvičení, tak rozhodčí služby.

Pro rozvoj vojenského umění a myšlení velitelského sboru má narůstající význam vyhodnocení a využití výsledků zejména vrcholných operačních cvičení.

To je především otázka tzv. „rozborů cvičení“.

Zdá se, že dosavadní obsah i formy těchto rozborů už zastaraly a že neumožňují správně využít všech poznatků a zkušeností, které taková obsahově, prostorově i časově rozsáhlá cvičení přináší. Podle dosavadní praxe je rozbor cvičení ihned po jeho ukončení. Praxe cvičení tohoto druhu za poslední léta potvrzuje, že zatím co narůstá soustavně rozsah, obsah, složitost a tedy i vědecká závažnost těchto cvičení, že se soustavně zkracuje i doba vyhrazená k přípravě jeho rozboru. Konkrétně z 36–48 hodin v minulých letech na 16–18 hodin v poslední době. Současně s tím se zkracuje i doba určená k samostatnému rozboru; z původních 4–5 hodin na dnešní 2–3 hodiny. Jistě je k tomu řada seriózních důvodů, které v žádném případě nelze přehlížet.

Postavme ale otázku tak — do jaké míry je takový rozbor skutečně rozbohem cvičení. Není snad třeba dokazovat, že ani při sebelépe organizované práci příslušné skupiny, není prostě v lidských silách rozbohem postihnout objektivně a vyčerpávajícím způsobem všechny zásadní teorie a praktické výsledky cvičení a kvalitně je zobecnit — a to je přece hlavním úkolem rozboru. Ani při intenzivní práci vyčleněných pracovníků v průběhu celého cvičení není možné seriózně cvičení zhodnotit, zobecnit získané zkušenosti a prokázat je příklady a kalkulacemi, zformulovat získané poznatky do zobecnění zásad a pouček a vyvodit z nich závěry pro konkrétní úkoly, které

ze cvičení vyplynuly pro další přípravu velitelského sboru atd. Není ani možné vyhodnotit seriózně práci cvičících velitelů a štábů tak, aby to bylo instruktivní a výchovné. Už jsme mluvili o tom, že prostě „splnil, nesplnil“, není stěžejní otázkou rozboru, protože tou je využití všech teoretických i praktických výsledků a poznatků, které cvičení přineslo pro rozvoj operačně taktického myšlení, pro rozvoj vojenského umění, pro další linii operační a taktické přípravy, vojensko-vědecké práce atd.

Takový je objektivní stav úrovně dosavadních rozborů, s kterým bychom rozhodně neměli být spokojeni. V důsledku konkrétních podmínek jeho přípravy trpí rozbor dosud značnou dávkou subjektivismu, i když nechtěného, nízkou úrovní analytické práce, značnou formalností a malou výchovnou účinností.

Přilíš mnoho cenných poznatků zůstává „ležet ladem“, nevyužito, nebo skryto ve zpracovatelných materiálech, odkud je risky nikdo už na světlo nevytáhne.

Tak kupříkladu při nedávných cvičeních byly zkoumány některé zajímavé a závažné otázky, jako obsahové a časové podmínky toku informací o zjištěných ZHN nepříteli, pronikání rozhodnutí a rozkazů od frontu až ke svazkům apod. Na jednom ze cvičení byl kupř. pořízen detailní snímek celé práce náčelníka štábu svazku atd. Tyto dílčí studijní otázky přinesly mnoho cenných údajů kvantitativních, z jejichž rozboru je možno dělat velmi poučné závěry jak pro další metodiku studijní práce, tak pro přímé využití těchto výsledků, které konkrétně přinesly. I když se jednalo o prvé pokusy toho druhu a byly sledovány především cíle ujasnění metodiky studijní práce při cvičeních, dosažené výsledky plně potvrdily oprávněnost a nutnost takové práce na všech cvičeních. Lze jen litovat, že zájem o její výsledky hasne po rozboru a že na vlastní analýzu získaných údajů a na dotažení výsledků této práce není po cvičení už „ani čas a ani kapacita“. A tak získané poznatky zůstanou nevyužity, náčelník štábu svazku bude i nadále dělat každé 4 minuty něco jiného, v lidech zůstane pocit zbytečné práce a pro příští cvičení budou postaveny zase jiné studijní otázky, které nebudou moci navázat na dosavadní práci. A možná, že rozbor dosažených výsledků by nám ušetřil jedno cvičení — jestliže ne ještě dnes, tak zítra určitě.

Na pořad dne se dostává tedy otázka „kudy na to“, jak se vypořádat s těmi obtížemi a nedostatkami dosavadních rozborů, když praxe ukazuje, že nová kvalita cvičení vyžaduje i nové způsoby využití jejich výsledků?

Otázku rozborů cvičení a hlavně využití jejich výsledků pro praxi velitelů a štábů je třeba řešit obecně a zásadně s přihlédnutím k nezbytné diferencii způsobů, podle rozsahu a cílů jednotlivých cvičení. Je přirozené, že velké operační cvičení o kterých mluvíme, nejsou zdaleka jedinými cvičeními v armádě, na nichž se velitelé a štáby cvičí. Domnívám se ale, že tato cvičení můžeme právem považovat za vyvrcholení operační přípravy velitelského sboru na úrovni vyšších štábů a že z této pozice bychom měli přistupovat k jejich rozborům a k využití jejich výsledků.

Jestliže prakticky můžeme rozbor praporečnický, nebo plukovního a možná ještě divizního cvičení dělat ihned po jeho ukončení, pak v budoucnu sotva budeme moci setrvat na stejné metodě i u velkých operačních cvičení. Určitou novou možnost naznačila už práce s výsledky cvičení „SPUTNIK“ v minulém roce.

Nabízí se takové řešení — vlastní cvičení zakončit krátkým „Závěrem cvičení“, při kterém by řídící cvičení stručně zhodnotil jeho průběh ve vztahu k učebním cílům, uvedl hlavní klady a nedostatky jeho přípravy, řízení i provedení a uložil konkrétní úkoly pro přípravu „Rozboru cvičení“. V těchto pokynech by usměrnil práci určením hlavních otázek, které je třeba pro rozbor sledovat a v něm vyhodnotit. Tato práce by měla být načasována tak, aby poznatky mohlo být využito společně s ostatními poznatky, získanými na jiných cvičeních v průběhu roku pro zpracování rozboru operační přípravy za uplynulý rok a pro přípravu dokumentů na příští rok.

Vlastní „Rozbor cvičení“, doplněný nejdůležitějšími poznatky z ostatních operačních cvičení, pak by mohl být zařazen do čela programů „Velitelských shromáždění“ MNO a armád, kterými je zpravidla zahajován nový výcvikový rok. Tento rozbor by měl být nejen vyhodnocením vrcholného cvičení, ale i konkretizací a zdůvodněním úkolů, uložených operační přípravě na nový výcvikový rok.

Takový způsob zpracování rozboru cvičení by byl přirozeně časově náročnější pro vešchny zpracovatelské složky, ale

určitě by se rentoval. Umožnil by hlubší využití všech poznatků rozhodčí služby, prostudování shromážděných materiálů ze cvičení, umožnil by opřít závěry o konkrétní příklady a zjištěná fakta, zamontovat do rozboru a využít výsledků zkoumání studijních otázek atd. Prostě bylo by časově i obsahově možno skutečně cvičení a jeho výsledky vyhodnotit. Čas a práce věnované takovému rozboru by se rozhodně projevily na jeho kvalitě a účinnosti. Jeho dotažení do konkrétních opatření by pravděpodobně často zabránilo i onomu věčnému opakování nedostatků i jejich zjišťování. Postupně zvyšovaná vědeckost rozborů těchto cvičení (ale nejen jich, ale i ostatních) by se pravděpodobně projevila i ve snížení počtu různých opatření operační a taktické přípravy.

Proti tomu je jistě možné namítnout, že na „to není čas ani síly“, že rozbor je třeba provádět ihned po cvičení proto, že velitelé a štáby jsou shromážděni a že mají „průběh cvičení ještě v živé paměti“, nebo že je účinnější proto, že myšlení účastníků cvičení není ještě rozptýleno operativou běžného života v mírových pcsádkách.

To všechno je pravda jen do určité míry. Rozborů velkých operačních cvičení se zúčastňují jen určené funkcionáři vyšších štábů a právě u nich chceme dosáhnout správnou relací mezi tvůrčí prací a operativou. Kromě toho je třeba vzít v úvahu, do jaké míry subjektivní dojem velitelů a štábů ze cvičení brání objektivnímu pohledu na jeho výsledky ihned po cvičení a do jaké míry jsou instruktivní a účinné závěry rozboru, třeba správné a objektivní, nemohou-li být prokázány a doloženy opravdu hlubokou analýzou.

Za úvahu stojí též formální stránka dosavadních rozborů.

Dokážeme-li se ubránit vlivu návyků a určitého konzervatismu, pak si musíme přiznat, že v době značně rozvinuté sdělovací a jiné techniky provádíme rozboru cvičení způsoby velmi zastaralými i z hlediska pedagogického minimálně zajímavými a účinnými. Rozbor cvičení sice není zábava, ale vážná práce — ale možná, že právě proto bychom měli hledat jeho použitavější, pestřejší a tím účinnější formy.

Všichni známe onu výtvarnou výpravu rozborů, na které se za celá desetiletí vůbec nic nezměnilo. Řady sedadel s namačkanými důstojníky rozboru, řečnický pult a kulisa sestávající ze spousty nej-

různějších schémat, která mrtvě visí za přednášejícím a po jeho stranách a které jsou čitelné maximálně pro ty, kteří sedí bezprostředně před nimi a které navíc často jsou opravdu jen dekorací, protože nemají žádný bezprostřední vztah k mluvenému slovu. Tyto nedostatky rozhodně nemůže odstranit vyšší důstojník s ukazovačkou, který často nesměle a se značným prostorovým rozptylem ukazuje to, o čem se mluví. Většina účastníků rozboru se těchto schémat sotva všimne, jednak proto, že na ně nevidí a jednak proto, že je stejně dostane ve Sborníku.

Při tom současné technické možnosti nám nabízejí celou řadu daleko instruktivnějších a účinnějších forem rozboru. Jistě by bylo možné místo oněch archaických schémat využít jednoho, či více projektivnějších pláten se zadní projekcí, na kterých by bylo možné synchronně promítat jednotlivá dílčí schémata v souladu s mluveným slovem. Velmi často jsou v rozbozech konkrétně vyvedávány, nebo vytýkány dobré či špatné metody práce, formy vydávání rozkazů, organizovanost té či jiné činnosti atd. Jistě by nebylo žádným složitým problémem již v průběhu cvičení zachycovat obrazově i zvukově některé typické ukázky z takových činností a na důkaz je obrazem (ať už filmovým, či statickým snímkem, synchronizovaným se zvukem na pásce magnetofonu) promítnout.

Takových a jiných možností je veliké množství. V této úvaze nejde o konkrétní technické řešení problému, ale jenom o námět k němu. Schopných lidí i techniků k tomu máme i v armádě dostatek. Bylo by jistě možné vypracovat určitou jednoduchou metodiku přípravy takových rozborů a přistoupit k její realizaci.

Přirozeně, že to by vyžadovalo přiznat rozboru cvičení v tomto pojetí tu váhu, kterou by měl mít a s vytvářením podmínek k jeho přípravě počítat už v období přípravy cvičení. Bylo by třeba zrevizovat namnoze dosud existující názor, že příprava rozboru je záležitost 2—3 lidí, že je to okrajová záležitost přípravy cvičení, kolem které začíná zpravidla šum v noci před jeho provedením.

Otázka pořízení nezbytných obrazových a zvukových dokumentů pro rozbor by se přirozeně musela svázat s učebními cíli a úkoly a musela by se stát i součástí instruktáže rozhodčí služby. Domnívám se, že není třeba mít obavy z růstu počtů osob. Stačilo by možná ke každému

hlavnímu rozhodčímu a ke každé studijní skupině přidělit jednoho člověka, ovládajícího příslušnou záznamovou techniku a toho pak důkladně instruovat.

Očekávám, že tento názor vyvolá pokřik poukazující na to, že už dnes velitelé a štáby při cvičeních „nemají trochu klidu pro svou práci“, že je pořád někdo vyrušuje a že jejich pracovní jsou stále plně nejrůznějších „přihlížejících“. S tím plně souhlasím. Je ale třeba stejným způsobem provést revizi všech forem cvičení. Je třeba zvážít, zda kupř. nejběžnější forma „výjezdů“ řídicího cvičení ke všem štábům, které mají zpravidla za následek kavalkádu dalších „přihlížejících“ je tou nejúčinnější formou řízení cvičení a zda za všech okolností je v plném souladu s těmi podmínkami, za jakých by tyto otázky byly řešeny ve skutečnosti. Řídicí cvičení zpravidla „vyjíždí“ ve funkci nadřízeného velitele a i když to přirozeně nelze považovat absolutně, protože je třeba brát v úvahu řadu jiných faktorů cvičení, je třeba do možného maxima přiblížit i tuto stránku řízení cvičení „polním podmínkám“. Máme-li zvážet přípravu, řízení a využití výsledků cvičení, pak se nesmíme zastavit ani před třeba nepopulárními opatřeními, které naruší „vyjeté koleje“ a při redukci počtů „necvičících účastníků cvičení“ brát jako základní a rozhodující kritérium funkční naplnění jejich práce a přínos výsledků cvičení.

Je totiž třeba zásadně posoudit celý dosavadní způsob přípravy a řízení operačních cvičení pod zorným úhlem zvědečtění a vyšší efektivity veškeré činnosti s tím spojené a veškerých dosud používaných forem. Jistěže na řadě z nich nebude možná potřeba nic zásadně měnit a některé formy zase bude třeba změnit od základu. To přirozeně vyžaduje komplexní analýzu celého tohoto problému a zhodnocení všech dosud získaných zkušeností. Je nepochybné, že také nebude možné případně nutné změny provést všechny naraz a požadovat je třeba už na příštím cvičení. I v tomto oboru je třeba nejprve experiment opřený o důkladný rozbor. Při tom je třeba vidět, že každý experiment sám o sobě nese určité riziko možného neúspěchu. Toto riziko ale nesmí brzdit vývoj.

Dojdeme-li k závěru, že v přípravě, provedení a využití operačních cvičení jsou rezervy, kterých je možno využít k dosažení vyšší efektivity jejich výsledků, pak je nutné jich využít.